

Research Article

Vol. 16, No. 2, 2025, p. 298 - 329

Designing a Model for Developing Public-Sector Entrepreneurship Factors

B. Rezaee¹, M. Hosseinpour^{2*}, S. Bakhshi³, M. Mortezaei⁴

1- Associate Professor, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Accounting, University of Razi, Kermanshah, Iran

2- Assistant Professor, Department of Interdisciplinary Sciences, Faculty of Strategic Sciences and Technologies, University of Razi, Kermanshah

3- Ph.D. Student of Agricultural Mechanization, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Accounting, University of Razi, Kermanshah, Iran

4- Ph.D. Student of Agricultural Mechanization, Department of Management and Entrepreneurship, Faculty of Economics and Accounting, University of Razi, Kermanshah, Iran

(*- Corresponding Author Email: m.hosseinpour@razi.ac.ir)

<https://orcid.org/0000-0002-6800-402X>

<https://doi.org/10.22067/tmj.2024.89085.1587>

Received: 2024/11/25	How to cite this article: Rezaee, B.; Hosseinpour, M.; Bakhshi, S., & Mortezaei, M. (2025). Designing a Model for Developing Public-Sector Entrepreneurship Factors. <i>Transformation Management Journal</i> , 16(2): 298-329. (in Persian with English abstract). https://doi.org/10.22067/tmj.2024.89085.1587
Revised: 2024/11/13	
Accepted: 2024/12/31	
Available Online: 2024/12/31	

1- INTRODUCTION

In the modern era, the development of information and communication technologies has influenced many aspects of human life, complicating and obscuring environmental conditions, rules of engagement, and competitive

landscapes. Consequently, organizational survival and sustainability depend on innovation, creativity, and the development of new products and processes. Entrepreneurship stimulates economic growth and creates a favorable economic environment for a nation. This is why governments have prioritized the promotion of entrepreneurship. According to the 2020 Global Entrepreneurship Index report, Iran's entrepreneurship ecosystem is underdeveloped, with an overall entrepreneurship score of only 268. Among the 47 countries in the Middle East region evaluated in this report, Iran ranks 32nd. Given these circumstances, this study aims to formulate a model of factors influencing the development of public-sector entrepreneurship within the Agricultural Jihad Organization of Ilam City, with a focus on enhancing entrepreneurship policy development and achieving entrepreneurial outcomes. It is worth noting that previous research has rarely addressed the formulation of a model for entrepreneurship development within public organizations. This study seeks to identify the variables influencing public-sector entrepreneurship development, presenting them in a model that emphasizes the role of government and is tailored to the specific conditions of the province, while addressing the challenges associated with designing an entrepreneurship development model.

2- THEORETICAL FRAMEWORK

Given the hidden benefits of entrepreneurship and the use of entrepreneurial initiatives in government organizations, the need to identify the components of government entrepreneurship in government organizations is inevitable. There has been little research in the country on the entrepreneurial government. By reviewing the studies mentioned in the research background, entrepreneurship in the government sector has been studied from different perspectives. However, each of these studies has focused on a general view of the subject and only on examining and identifying specific and limited areas of the entrepreneurial government; in such a way that none of the studies conducted so far have presented a local model of the factors affecting the entrepreneurial government, and this

indicates a research gap in the field of developing the entrepreneurial government. Now, this study, by analyzing and comparing different models and variables of government entrepreneurship, based on thematic analysis and the Delphi method, has presented a local model for the development of the entrepreneurial government in agricultural Jihad organizations.

3- METHODOLOGY

This study employs a mixed-methods approach and is applied in terms of purpose. In the qualitative phase, the research population included 11 professors and experts actively involved in entrepreneurship in Ilam province. They were selected through purposive sampling, and data were gathered using semi-structured interviews with thematic analysis, continuing until theoretical saturation was achieved. The quantitative phase's population consisted of 215 managers and postgraduate-level experts from the Agricultural Jihad Organization and affiliated institutions in Ilam province. Using Cochran's formula, a sample of 138 participants was selected through simple random sampling, and questionnaires were distributed among them. Data were collected through a researcher-developed questionnaire. For data analysis, descriptive and inferential statistics (structural equation modeling) were utilized, using SPSS23 and Amos23 software.

4- RESULTS & DISCUSSION

The reliability results (Cronbach's alpha) for the research variables were above 0.78, and the composite reliability (CR) coefficient was also above 0.78. The normality (K-S test) of each variable showed a significance level greater than 0.05. Based on thematic analysis, the indicators were categorized into nine components, and confirmatory factor analysis results indicated that factor loadings for the items were greater than 0.50 and were significant at a 95% confidence level. Convergent validity among the research variables was confirmed based on the average variance extracted (AVE), which was satisfactory. Structural equation modeling was used to validate the relationships between the constructs. According to the model

output in the standard estimation mode in Amos, the explanatory relationships of the variables for public-sector entrepreneurship development were confirmed, and the proposed model demonstrated a good fit.

5- CONCLUSIONS & SUGGESTIONS

The findings from the semi-structured interviews, analyzed using thematic analysis and structural equation modeling, confirmed a model consisting of nine components: religious factors, strategic planning, entrepreneurship development policy vision, mission of entrepreneurship policy development, support and sponsorship for entrepreneurship, entrepreneurial values, short-term entrepreneurship goal-setting and planning, entrepreneurship development policy, and entrepreneurship policy-making and development. This model is valuable for policymakers, managers, and stakeholders in entrepreneurship development, especially planners in public organizations like the Agricultural Jihad Organization of Ilam. The proposed model serves as a foundational framework for other institutions, enabling organizational managers to design, implement, and evaluate entrepreneurship development models that align with the micro- and macro-level realities of their organizations and the country as a whole. Public-sector entrepreneurship and related policies represent a complex, multidimensional phenomenon influenced by numerous factors, requiring a systematic, realistic, and long-term approach for implementation at both the organizational and national levels. By addressing the components of this model, organizational capabilities and limitations can be better managed, which may pave the way toward entrepreneurship development within the Agricultural Jihad Organization.

Keywords: Entrepreneurship, Entrepreneurship Development, Government Policy, Mixed Method, Exploratory Design

تبیین مدل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی

بیژن رضایی

دانشیار گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

مهدی حسین پور*

استادیار گروه علوم میان رشته‌ای، دانشکده علوم و فناوری‌های راهبردی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

سعید بخشی

دانشجوی دکتری کارآفرینی، گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

مهتاب مرتضایی

دانشجوی دکتری کارآفرینی، گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران

<https://doi.org/10.22067/tmj.2024.89085.1587>

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال تبیین مدل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی در سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی-توسعه‌ای، با ماهیت اکتشافی و داده‌ها به روش آمیخته اکتشافی جمع‌آوری شدند. تیم مشارکت کننده در بخش کیفی تحقیق ۱۱ نفر از اساتید و خبرگان که به روش نمونه‌گیری هدفمند و تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب شده‌اند. جامعه آماری در بخش کمی در بردارنده ۲۱۵ نفر از مدیران و کارشناسان سازمان جهاد کشاورزی و سازمان‌های تابع آن است. با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۳۸ نفر به‌عنوان نمونه به روش تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار تحقیق در بخش کیفی مصاحبه نیمه ساختار یافته و در بخش کمی پرسشنامه بود. برای تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از روش تحلیل مضمون و در بخش کمی از روش معادلات ساختاری استفاده شد است. پایایی متغیرهای پرسشنامه با استفاده از روش‌های آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی (CR) مورد تأیید قرار گرفت و روایی آن نیز از طریق روایی محتوا و همگرا (AVE) تأیید شد. یافته‌ها نشان می‌دهد مدل مفهومی که با استفاده از نظر خبرگان و ادبیات نظری طراحی شده است در برگیرنده ۹ مؤلفه: عوامل مذهبی، چشم‌انداز، برنامه‌ریزی استراتژیک، مأموریت، حمایت و پشتیبانی، هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت، ارزش‌های کارآفرینی و در نهایت خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست‌گذاری بوده، که در قالب یک مدل معادله ساختاری مورد آزمون قرار گرفته و در نهایت ضمن تأیید کلیت مدل استخراج شده، هر کدام از متغیرها با شدت و ضعف خاص خود بر توسعه کارآفرینی دولتی در سازمان تأثیرگذار بوده‌اند.

کلیدواژه: کارآفرینی، توسعه کارآفرینی، خط‌مشی دولتی، آمیخته-اکتشافی

مقدمه

در اهمیت کارآفرینی همین بس که بسیاری از کشورهای در حال توسعه همچون هند، ترکیه و برزیل کارآفرینی را مهم‌ترین راهکار برای توسعه کشور در نظر گرفته‌اند (Fairs, 2018). کارآفرینی از جمله موضوع‌هایی است که به نظر برخی صاحب‌نظران ریشه در مؤسسه‌های کوچک و بخش خصوصی دارد (Zampetakis et al., 2009)؛ اما با توسعه‌ی آن در سازمان‌های بزرگ، توجه محققان و مدیران زیادی را به سوی خود جلب کرده است؛ زیرا پدیده کارآفرینی، عاملی است که می‌تواند پویایی سازمانی را با ارائه روش‌های جدید و ایجاد مزیت نسبی به ارمغان بیاورد (Turró et al., 2014). آنچه در شرایط سخت کنونی و ضرورت آن در جامعه بیش‌ازپیش احساس می‌شود، پرداختن به مقوله اساسی، یعنی کارآفرینی است (Bozhikin et al., 2019). کارآفرینی نقش اصلی در اقتصاد کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته دارد و در احیاء و رشد اقتصادی مؤثر واقع شده است. رویکرد کارآفرینانه در اداره سازمان‌ها و استفاده از خلاقیت و نوآوری می‌تواند بسیاری از مشکلات موجود در هر سازمانی را از بین ببرد؛ بنابراین کارآفرینی مورد توجه سازمان‌هایی است که می‌توانند عملیات و استراتژی‌های خود را برای مزیت رقابتی تنظیم کنند (Ashuri et al, 2021). کشور ایران با مشکلات زیاد اقتصادی مانند نرخ بالای تورم و بیکاری مواجه است. برای رهایی از این مسائل در بخش خصوصی و دولتی نیاز به کارآفرینان درون‌سازمانی با شهامت، خلاق، نوآور و ریسک‌پذیر دارد تا در راستای رشد و توسعه سازمان و جامعه خود دست‌به‌کار شده و طراحی نو در اندازند (Mousavi et al., 2016). نگاهی به آرمان‌های مندرج در چشم‌انداز بیست‌ساله و با نگاهی همه-جانبه به وضعیت نه‌چندان مطلوب امروز و امید به آینده، ضرورت هدایت کشور به مسیر صحیح و روز آمده شده توسعه بیشتر احساس می‌شود. این مسیر باید ما را به چشم‌انداز و نقطه‌های آرمانی ۱۴۰۴ خورشیدی برساند (Nasiri Zangabad et al., 2015).

به نظر هچاواریان (۲۰۱۵)، کارآفرینی در بخش دولتی راهکاری است برای خلق ارزش، ثروت و مزیت رقابتی پایدار است. کارآفرینی در سازمان‌های دولتی به دلیل تغییرات محیطی، رواج یافته است؛ چراکه این سازمان‌ها با مسائل زیادی روبه‌رو شده‌اند که هم ماهیت اقتصادی و هم ماهیت ایدئولوژیکی دارند. این تغییرات سازمان‌های دولتی را مجبور ساخته است که فعالیت‌های خود را نوسازی و ارزیابی مجدد کنند (Mohseni, 2013). تغییرات، فعالیت‌های بخش دولتی را به طرف مفاهیم مشتری‌گرایی، سیستم بازار آزاد، پاسخ‌گویی و کارایی سوق داده است. بخش دولتی به دنبال نوعی کارآفرینی است که نمونه‌ی آن در بخش بازرگانی استفاده می‌شود. بخش دولتی به دلیل نوگرایی به کارآفرینی روی نیاورده است بلکه هدف اصلی آن پاسخ به تغییرات محیطی است (Ben, 2017). رهبران و کارآفرینان همواره به دنبال نوآوری و

خلق ارزش به واسطه به کارگیری خلاقیت و منابع هستند؛ اما این دولت‌ها هستند که زمینه بروز و ظهور کارآفرینی را در جوامع مختلف هموار می‌کنند (Akemi & Christopher, 2019). امروزه کارآفرینی برای رشد و ایجاد فضای سالم اقتصادی در جامعه لازم است و نقش آن در پایداری و ثبات اقتصادی تأیید شده است. کارآفرینی فرآیند نوآوری، خلق و تأسیس یک کسب‌وکار جدید است که از چهار عامل «فرایند»، «سازمان»، «فرد» و «محیط» تأثیر می‌پذیرد. همچنین شبکه‌های مختلف بر توسعه کارآفرینی مؤثر هستند و از آن پشتیبانی می‌کنند، یکی از این شبکه‌ها و مهم‌ترین آن‌ها دولت است که با تدوین خط‌مشی‌های مناسب نقش مهمی در توسعه کارآفرینی ایفا می‌کند (Davari & Rezaei, 2015). اگر کارآفرینی سیستمی شامل کارآفرینان، نهادها و اقدامات دولتی تلقی شود، در این صورت پیامد مطلوب توسعه کارآفرینی در کشور، افزایش سطح فعالیت‌های کارآفرینانه در جامعه می‌باشد. در این شرایط، نقش نهادها و دولت‌ها ایجاد محیطی است که منجر به افزایش تعداد کارآفرینان جدید می‌شود. کارآفرینی به‌طور کلی در همه کشورها و فرهنگ‌ها به‌نوعی به وجود آمده، ولی محیط نامساعد برای کارآفرینی معمولاً به رشد اقتصاد زیرزمینی می‌انجامد، حال آنکه محیط مساعد موجب بهره‌گیری از فرصت‌های کارآفرینانه می‌شود. با این وجود هنوز بحث سیاست‌های توسعه کارآفرینی موضوع بسیار جدیدی می‌باشد و بیان دقیق اهداف سیاست‌گذاری کارآفرینی هنوز در مراحل تکامل می‌باشد. نقش دولت‌ها در توسعه کارآفرینی با دو جهت‌گیری کلی شامل حذف و کاهش موانع کارآفرینی و ترغیب و تشویق کارآفرینی می‌باشد. با توجه به این که مطابق با گزارش ۲۰۲۰ شاخص جهانی کارآفرینی اکوسیستم کارآفرینی ضعیف است، امتیاز کلی کارآفرینی ایران در این شاخص تنها ۲۶۸ است و در میان ۴۷ کشور منطقه خاورمیانه که در گزارش یاد شده بررسی شده‌اند. ایران رتبه ۳۲ را دارا است. در بیان ضرورت و اهمیت سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی دولتی در ایران باید به نقش اصلی سیاست‌های عمومی اشاره کرد. نقش‌های اصلی سیاست‌گذاری عمومی آن است که راهنمای عمل و هماهنگ‌کننده و ارزیابی، کنترل، ابهام‌زدا، تأمین و تضمین‌کننده منافع عامه است (Alwani, 2023). لذا ضرورت طراحی سیاست‌ها و پیاده‌سازی برنامه‌های مناسب و توجه اساسی به مقوله کارآفرینی در کشور هستیم. با توجه به اهمیت در حال رشد کارآفرینی، سیاست‌گذاری کارآفرینی از نظر تئوریک نیاز به یک مبنای دقیق دارد تا بتواند به شکل‌گیری یک اقتصاد کارآفرینانه با کارآفرینان زیاد و رسیدن به هدف‌های تعیین شده در کشور کمک کرد. با توجه به این که در بین سازمان‌های بین‌المللی مثل دیدبان جهانی کارآفرینی و مجمع جهانی اقتصاد گزارش‌های سالانه در محور توسعه کارآفرینی سازمان‌ها منتشر و در این گزارش‌ها بر بهبود سازمان‌های در مسیر توسعه

کارآفرینی تأکید دارند و همچنین با بررسی صورت گرفته تا کنون بحث کارآفرینی در کشور در دو موضوع آموزش کارآفرینی و ارائه تسهیلات خرد، خلاصه شده است (Ahmad Pourdariani, 2015)؛ و به طور کلی مطالعات اندکی در جهت توسعه مدل‌های کارآفرینی دولتی انجام شده است. این پژوهش با هدف تبیین مدل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی در سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام صورت گرفته است. لازم به ذکر است که در پژوهش‌های قبلی به بحث تبیین مدل توسعه کارآفرینی در سازمان‌های دولتی کمتر توجه شده است. پژوهش حاضر به دنبال ارائه متغیرهای مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی در قالب یک الگوی توسعه کارآفرینی با تأکید بر نقش دولت متناسب با شرایط استان و با توجه به دغدغه‌های طراحی یک مدل توسعه کارآفرینی است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کارآفرینی در بخش خصوصی با تمرکز بر ریسک‌پذیری و پیگیری فرصت‌ها به تکامل رسیده است. در تعاریف مختلف کارآفرینی، مفاهیم نوآوری، ریسک‌پذیری و رفتار پیشگیرانه ابعاد تکرار شونده‌ای هستند (Kearney et al., 2009). با گذشت زمان، مفهوم کارآفرینی فراتر از افراد ریسک‌پذیر، در قالب کارآفرینی سازمانی به تنظیمات سازمانی نیز گسترش یافت (Lunt et al., 2015). تحقیقات نشان داده است که ظهور کارآفرینی سازمانی یک استراتژی مهم برای موفقیت سازمان‌های بخش خصوصی و بخش عمومی است (Hornsby et al., 2013). کارآفرینی از طریق پدیده‌ها و فرآیندهای مرتبط، فرصت‌ها را کاوش، تجزیه و تحلیل، ارزیابی و بهره‌برداری می‌کند (Alsafadia et al., 2020). کارآفرینی به معنای نوآوری، خلاقیت، رهبری، به حداکثر رساندن سود یا شروع یک کار جدید است. کارآفرینی به روند رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال، افزایش درآمد ملی و همچنین ایجاد نوآوری کمک می‌کند (Aftab & Naveed, 2018). با وجودی که به صورت سنتی کارآفرینی به عنوان پدیده بخش خصوصی شناخته می‌شود، در حقیقت کارآفرینی مفهومی جامع است و می‌تواند علاوه بر شرکت‌های کوچک و متوسط و سازمان‌های بزرگ، برای دولت و دیگر سازمان‌های بخش عمومی نیز به کار رود (Hisrich & Dabbagh, 2013). امروز محیط خارجی بسیاری از سازمان‌های بخش عمومی را می‌توان به صورت تلاطم روزافزون، تحمیل یک پویایی، تهدید، و مجموعه پیچیده‌ای از شرایط برای مدیران توصیف کرد؛ در چنین شرایطی کارآفرینی از طریق تأکید بر انعطاف‌پذیری، سازگاری سریع و نوآوری، می‌تواند پاسخ استراتژیک مؤثری به تلاطم‌های محیطی باشد (Kearney & Morris, 2015). با وجودی که واژه کارآفرینی نخستین بار در ادبیات کسب و کار و تجارت شکل گرفته و پرورش یافته است، امام امروزه شاهد

ورود آن به فضای خدمات عمومی هستیم. یکی از نتایج اشاعه این نگرش، ایجاد نظریه بازآفرینی دولت است (Nasiri Zangabad et al., 2015).

تعریف کارآفرین سه بخش خصوصی، دولتی و بخش سوم یعنی داوطلبی را شامل می‌شود. وقتی از کارآفرینان دولتی صحبت می‌کنیم منظور، آن دسته از نهادهای بخش عمومی است که همواره از منابع خود به شیوه‌های نو استفاده می‌کنند تا کارآیی و ثمربخشی خود را بیشتر کنند. ناکامی اصلی امروز دولت‌ها از نوع ابزار است نه از جنس هدف (Nasiri Zangabad et al., 2015).

سادلر (۲۰۰۰) معتقد است، کارآفرینی در بخش عمومی، برخلاف بخش خصوصی، بر یک تمایل گروهی در سازمان‌ها برای تحول سازی، سازگاری، نوآوری و پذیرش ریسک استوار است. برنیز و هافسی (۲۰۰۷) نیز در این راستا، یک تئوری چرخه‌ای از کارآفرینی عمومی که ریشه در شرایط زمینه‌ای دارد، ارائه کرده، استدلال می‌کنند که کارآفرینان عمومی این روزگار، در قالب تیم بوده و اقدامات سیستمیک دارند. کارآفرینی عمومی را می‌توان محصول کاربرد مدیریت استراتژیک در شرکت‌های دولتی دانست (Kearney & Morris, 2015).

در بخش دولتی، کارآفرینی ممکن است به‌عنوان گرایش بازرگانی، شایستگی مدیریت و اثربخشی هزینه در نظر گرفته شود. در نظریه شومپیتر، فرآیند کارآفرینی بر خلق نظرها و اقدام‌های جدید تأکید می‌کند و کارآفرینی نه تنها تعیین اهداف بلکه روش‌های رسیدن به آن‌ها را نیز در برمی‌گیرد. همان‌طور که در بخش بازرگانی، کارآفرینی به دنبال راهی برای یافت منابع کم‌هزینه برای به دست آوردن منافع است، در بخش دولتی نیز کارآفرینی به دنبال تخصیص منابع قابل دسترسی برای حصول منافع اجتماعی با بهترین عملکرد است (Falah Haghghi et al., 2016). کارآفرینی دولتی زیر مجموعه‌ای از مفهوم کارآفرینی می‌باشد و به معنای ایجاد و تقویت روح کارآفرینی درون یک سازمان می‌باشد؛ و ابعاد کارآفرینی بخش عمومی شامل بعدهای فردی، سازمانی و محیطی می‌باشد (Faiz Bakhsh et al., 2018)؛ که بر روحیه کارآفرینی درون سازمانی تأثیر دارند.

نظریه دولت کارآفرین گرفته شده از تئوری مؤسسه انسانی شوتزین^۱ است و اجزای آن مبتنی بر فعالیت انسانی، کشف فرصت‌های یادگیری، بررسی و تجدید نظر برنامه‌ها و حذف اشتباهات است. بخش دولتی، تعهدات، پاسخگویی و اهداف متفاوت از بخش خصوصی دارد و مفروضات تقلیدی از بخش خصوصی

^۱. Schutzian

در معرض مناظره جدی است؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت بخش عمومی اغلب به صورت مجموعه‌ای بوروکراتیک، محافظه کار و غیر شفاف تصور می‌شود و این تصویر سبب می‌شود که این نتیجه گرفته شود که بخش دولتی نمی‌توان کارآفرین باشد؛ اما اصلاحات اخیر بوروکراتیک این امکان را فراهم ساخته تا اقدام‌های کارآفرینانه به‌طور منطقی شبیه‌سازی شود؛ زیرا دولت‌ها در سراسر جهان در بخش‌های عمومی از فقدان رفتارهای کارآفرینی اظهار تأسف می‌کنند (Hosseini-Nia & Bitaraf, 2015). معتقدند دولت کارآفرینی عبارت است از دولتی که به خلق مجدد رسالت و مأموریت سازمان‌های دولتی می‌پردازد و این امکان را برای آن‌ها فراهم می‌آورد که روش‌های جدیدی را برای ترکیب منابع و افراد پیدا کنند و ستاده-های اجتماعی بهتر، ارزش‌های اجتماعی بالاتر و سرمایه اجتماعی بیشتری را ارائه کنند؛ بنابراین، به‌طور کلی می‌توان گفت دولت کارآفرین همچون فردی است که طرح می‌دهد و ایده‌های جدیدی را در دولت اجرا می‌کند (Nouri et al., 2011).

آزبورن و گالبر (۱۹۹۲) تبدیل دولت‌های بوروکراتیک به دولت‌های کارآفرینی را مطرح کرده است. در این دیدگاه دولت نباید منسوج و ساختارهای دولتی از صحنه خارج شوند (Hosseini Noh et al., 2019)؛ اما باید یک تجدید نظر اساسی در دولت و ساختارهای بوروکراتیک دولتی انجام شود. درنهایت می‌توان گفت بازآفرینی دولت نمایانگر «تغییر پارادایم» اساسی به سمت مدل «دولت کارآفرین» که از نظر آزبورن و گالبر (۱۹۹۲) شامل ده اصل است: ۱) دولت راهگشا ۲) دولت متعلق به جامعه ۳) دولت رقابت ۴) دولت رسالت‌مدار ۵) دولت نتیجه‌گرا ۶) دولت مشتری‌مدار ۷) دولت کارآفرین: ۸) دولت پیش‌گیر ۹) دولت نامتمرکز ۱۰) دولت بازارگرا (Nasiri-Zangabad et al., 2016).

تفاوت کارآفرینی خصوصی و دولتی

در طول دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، با توجه به اصطلاحات پیش‌یافتاده اداری و شکل‌های سازمانی بی‌مصرف مدیریت عمومی سنتی، کارآفرینی به‌عنوان یک جریان رایج‌تر برای بخش عمومی شناخته شد (Lunt et al., 2015). این گونه بود که کم‌کم، کارآفرینی بخش عمومی، به موضوع مهم پرتکراری از جنبش اختراع مجدد دولت، فرماندهی به جای پارو زدن و اشکال مدیریت عمومی نوین تبدیل شد. از اواسط دهه ۱۹۹۰ توجه به تفاوت‌های میان بخش عمومی و خصوصی و تأثیر بالقوه این تفاوت‌ها بر توسعه چارچوب‌هایی برای ظهور کارآفرینی سازمانی در بخش دولتی متمرکز گردید. در این سال‌ها، محققان به این نتیجه رسیدند که خصوصیات کارآفرینی بخش عمومی و خصوصی نمی‌تواند یکسان باشد یکسان هم نیست. سازمان‌های بخش عمومی به دلایل متفاوتی از سازمان خصوصی متمایز می‌شوند از جمله اینکه آن‌ها بر

مبنای مالیات شکل گرفته‌اند و کمتر در معرض بازار و مشتری هستند، به افرادی خدمت ارائه می‌کنند که بلافاصله با آنها مواجه نمی‌شوند؛ تحت نظارت عمومی هستند، با معادله ریسک/پاداشی مواجه‌اند که به شدت از اشتباه جلوگیری می‌کند (Currie et al., 2008). ایجاد مفهوم خلق ارزش عمومی، تلاشی برجسته برای تطبیق انگیزه کارآفرینانه مدیریت عمومی نوین با احترام به عملکردهای هنجاری وسیع‌تر یک سازمان عمومی در جامعه است. خلق ارزش، که کارآفرینی عمومی را به‌عنوان وسیله‌ای برای افزایش ارزش عمومی چارچوب‌بندی کرده (Meynhardt & Diefenbach, 2012)، این نکته را یادآوری می‌کند که مدیران عمومی باید بر مسئولیت خود برای خدمت‌رسانی و توانمندسازی شهروندان ضمن مدیریت سازمان‌های عمومی و اجرای سیاست‌های عمومی، تمرکز نمایند و این همان چیزی است که «خدمات عمومی نوین» یا «مدیریت ارزش عمومی» نامیده می‌شود (Diefenbach, 2011).

خط‌مشی توسعه کارآفرینی دولتی

کارآفرینی مفهومی است که در سال‌های اخیر تغییرات متفاوتی را در سناریوهای کسب‌وکارها و سازمان‌ها ایجاد کرده است. البته کارآفرینی فقط برای ایجاد کسب‌وکارهای جدید نیست و در سازمان‌های موجود نیز کاربرد دارد و به آنها کمک می‌کند تا فرآیندهای نوآورانه را تقویت کنند و بهتر با تغییرات محیطی انطباق پیدا کنند (Pandey et al., 2020). توسعه کارآفرینی سبب افزایش احتمال رفتار کارآفرینانه در همه‌ی بخش‌های کارآفرینی که شامل افزایش فرصت‌های کارآفرینی، انگیزه و علاقه شهروندان برای انجام فعالیت‌های کارآفرینانه، توانایی آنها برای موفقیت در اجرای فرایند کارآفرینی و ایجاد سازوکارهای پشتیبانی و راهنمایی کارآفرینانه می‌شود (Alwani & Roergernejad, 2010). توسعه کارآفرینی نیازمند یک خط‌مشی مسیری است با توجه به این‌که از زمینه‌های مستعد برای توسعه کارآفرینی خط‌مشی‌های دولت در واقع توسعه کارآفرینی و خط‌مشی مسیر لازم و ملزوم یکدیگرند. به‌گونه‌ای که وقتی برخی موانع توسعه کارآفرینی مثل سیاست‌ها، فرهنگی و قوانین مرتبط، نقص توسعه زیرساخت‌ها و موانع مالی و بین‌المللی مرور می‌شوند ایجاد خط‌مشی‌های مناسب می‌تواند بسیاری از این موانع توسعه کارآفرینی را کنار بزند (Makhmeli et al., 2017). در واقع خط‌مشی مسیری برای اقدامات معینی است که راهنمایی و جهت‌گیری برای رسیدن به اهداف مشخص کلی و جزئی مد نظر دولت را ایجاد می‌کند (Bagherenjad et al., 2017). با توجه به اینکه در عصر حاضر شرایط اقتصاد جهانی به‌ویژه تنوع و تغییرات در بازارها و افزایش عدم اطمینان در کسب‌وکارها که از نتایج پیشرفت فناوری است، سبب شده تا اهمیت سرمایه انسانی برای ایجاد ثروت افزایش یابد. دانش به‌عنوان نیروی پیشران رشد اقتصادی،

جایگزین سرمایه فیزیکی شده است. این تغییر جهت، سبب شده که خط‌مشی صنعتی به‌مرور جای خود را به خط‌مشی کارآفرینی بدهند (Sharifzadeh et al, 2017). دولت‌ها با تدوین خط‌مشی‌ها، راهبردها و برنامه‌های عملی به دلیل افزایش روحیه و رفتار کارآفرینانه، ایجاد فضایی مناسب برای فعالیت کارآفرینان در حوزه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی، ایجاد ارتباط بین آن‌ها و دستیابی آنان به بازارهای جهانی در فراهم ساختن شرایط و تسهیلات لازم برای شروع کارآفرینان نقش مؤثری در توسعه کارآفرینی ایجاد می‌کند (Lundström et al., 2014). پیامد مطلوب یک خط‌مشی کارآفرینی، افزایش سطح فعالیت کارآفرینانه است که مطابق آن نقش نهادها و دولت‌ها ایجاد محیطی است که افزایش کارآفرینان و تلاش برای راه‌اندازی و رشد سازمان‌های موفق را فراهم خواهند کرد. برای انجام چنین کاری، خط‌مشی کارآفرینی بایستی بر تمام بخش‌های فرآیند کارآفرینانه از آگاه‌شدن فرد از انتخاب‌های کارآفرینانه تا بقاء و رشد اولیه یک شرکت نوپا اثرگذار باشد.

پیشینه پژوهش

وانگ و بائو (۲۰۲۳) دریافتند شاخص‌های مانند ارتباطات، تجربه کشورها، جنبه‌هایی فرهنگی، سیاست‌های دولتی و بودجه تأثیر بسزایی بر حمایت از کارآفرینی دولتی دارند. سعید و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی نتایج حمایت از کارآفرینی دولتی بر کارآفرینی مبتنی بر نوآوری پرداختند. یافته‌ها نشان داد حمایت از کارآفرینی دولتی به طرز چشم‌گیری اثرات مثبتی بر کارآفرینی دارد. مخملی و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی را با عنوان طراحی مدل خط‌مشی‌گذاری مطلوب سازمان کارآفرین پرور انجام دادند. نتایج تحقیق نشان داد که برای غلبه بر مشکلات و تهدیدات که متوجه سازمان‌ها است تنها یک راه‌حل کارساز است و آن‌هم ایجاد بستر کارآفرینی سازمانی در سازمان‌ها می‌باشد. حسینی و همکاران (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای با عنوان طراحی مدل خط‌مشی‌گذاری در توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط با تأکید بر نوآوری انجام دادند. نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که اشتغال و دستیابی افراد به شغل موردنظر از اساسی‌ترین نیازهای جامعه محسوب می‌شود و بیکاری به‌عنوان پدیده مخرب اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی از جمله مهم‌ترین دغدغه‌های خط‌مشی‌گذاران و برنامه‌ریزان کشورهای مختلف و یکی از شاخص‌های اصلی توسعه‌یافتگی جوامع است و در اکثر کشورها راهکار تحقق آن از طریق تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز برای راه‌اندازی و اداره کسب‌وکارهای کوچک و متوسط پیگیری می‌گردد. کردناپچ و همکاران (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان راهکارهای ساختاری توسعه کارآفرینی در ایران انجام دادند. نتایج نشان داد که تدوین سند ملی توسعه کارآفرینی در کشور، مهم‌ترین عامل توسعه کارآفرینی

در ایران است. این عامل شامل چهار راهکار تدوین برنامه‌ها، سیاست‌ها و اهداف ویژه توسعه‌ی کارآفرینی، تدوین سند ملی توسعه‌ی کارآفرینی در ایران، توسعه‌ی واحدهای خوداشتغالی و تصویب قوانین حمایت از کسب و کارهای کوچک و خوداشتغالی می‌باشند. نگرش‌ها و رفتارهای کارآفرینانه لازمه موفقیت و بقای سازمان‌ها است.

میری‌نژاد و همکاران (۲۰۲۲) پیشران‌های ساختاری، محتوایی، زمینه‌ای، فناورانه و بنیادین را به‌عنوان پیشران‌های توسعه دولت الکترونیک بیان کردند. ابوالفتحی و همکاران (۲۰۲۱) تشویق کارآفرینی به‌صورت همه‌جانبه، کل‌نگر و پایدار را با عنوان مهم‌ترین راهبرد ارائه الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران بیان کردند. حسینی‌نوه و همکاران (۲۰۱۹) بیان نمودن عوامل درون مثل ساختار سازمانی، مهارت، و برون‌سازمانی مانند سیاسی، فناوری، اجتماعی، فرهنگی و... بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های کارآفرینی دولتی می‌باشند. رنجبر و همکاران (۲۰۱۸) با انجام پژوهشی به ترسیم الگوی مفهومی دولت کارآفرین در ایران با رویکرد فرا تحلیلی کیفی پرداخته و اعلام نموده‌اند. بازآفرینی دولت با رویکرد کارآفرینی، تجدیدنظری ساده یا تفسیر جزئی در شیوه مدیریت نیست، بلکه تغییری همه‌جانبه در نقش مدیریت جامعه و رابطه بین دولت و شهروندان است، که هدایت‌گری را جایگزین تصدیگری می‌کند. میریان اقدم و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی موضوع دولت کارآفرین را بررسی و اعلام نموده‌اند عصر اطلاعات و دگرگونی دولت را مقتضیات امروز جامعه جهانی است و از آنجایی که کارآفرینی به‌عنوان عوامل کلیدی رشد و توسعه اقتصادی در عصر مدرن شناخته شده است، اصلاحات در بخش عمومی و تبدیل دولت بوروکراتیک به یک دولت کارآفرین یکی از راه‌های اصلی پیش روی دولت‌هاست. دستیابی به آرمان‌های توسعه پایدار کشور، که جایگاه شایسته‌ای در اقتصاد جهانی برای کشور فراهم می‌کند، تنها از طریق اجرای راهبردهای توسعه کارآفرینی امکان‌پذیر است و بودن یک برنامه جامع توسعه کارآفرینی تحقق این هدف امکان‌پذیر نخواهد بود. داوری (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان کارآفرینی سازمانی، گامی به‌سوی دولت کارآفرین اعلام نموده است مدل سنتی مدیریت دولتی، طی دهه‌های اخیر جای خود را به دولت کارآفرین یا مدیریت دولتی نوین داده است. در رویکرد سنتی، کاهش نوآوری، قواعد و مقررات و سلسله‌مراتب دستورات، منجر به کاهش انعطاف‌پذیری سازمان‌های دولتی شده است. در نتیجه ضرورت به‌کارگیری یک رویکرد جدید در قالب دولت کارآفرین، با هدف استفاده از روش‌های بخش خصوصی، توجه به خروجی‌ها و پاسخ‌گویی به مشتریان و کاهش اندازه دولت مطرح شد. از زمانی که نظریه‌های مربوط به دولت کارآفرین یا کارآفرینی دولتی از طرف

آزبورن و گابلر مطرح شده سازمان‌های دولتی مصرانه به دنبال ایجاد تغییرات ساختاری در الگوهای مدیریتی خود هستند تا بتوانند از مزایای نهفته در این نظریه منتفع شوند (Hassanzadeh et al., 2019). با توجه به مزایای نهفته کارآفرینی، تبدیل موضوع کارآفرینی به موضوع اجتماعی-اقتصادی، آسیب‌شناسی نظام اداری کشور مبنی بر عدم موفقیت تأسیس و استفاده از ابتکارات کارآفرینی در سازمان‌های دولتی نیاز به شناسایی مؤلفه‌های کارآفرینی دولتی در ایران دارد. در زمینه دولت کارآفرینی پژوهش‌های اندکی در کشور صورت گرفته است. همان‌طور که در پژوهش‌های بالا نشان می‌دهد، کارآفرینی در بخش دولتی از دیدگاه‌های مختلفی بررسی شده است؛ اما هر یک از این مطالعات فقط به بررسی و شناسایی زمینه‌های خاص و محدودی نسبت به دولت کارآفرین پرداخته‌اند و نگاهی کلی به این موضوع داشته‌اند؛ به گونه‌ای که هیچ‌یک از مطالعات انجام گرفته تاکنون به ارائه مدلی بومی عوامل مؤثر بر دولت کارآفرین نپرداخته‌اند و همین موضوع نشان از یک خلأ پژوهشی در زمینه توسعه دولت کارآفرین دارد. از این رو، پژوهش حاضر سعی دارد با نگاهی موشکافانه و دقیق به ارائه مدلی بومی برای توسعه دولت کارآفرین در سازمان‌های دولتی بپردازد.

با توجه به ادبیات پژوهش، مدل‌های نظری مختلفی در دو گروه الگوهای بهبود محیط کسب و کار و سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی در قالب جداول زیر این مدل‌ها در دو گروه ذکر شده‌اند، که شامل نام مدل، سال و ابعاد اصلی هر الگو ذکر شده است.

جدول (۱): جمع‌بندی و مقایسه مدل‌های خط‌مشی در محیط کسب و کار

ابعاد اصلی	مدل
کارآفرینی شامل برنامه‌های رفع نیازهای پایه‌ای، برنامه‌ها و سیاست‌های مربوط به عوامل توسعه‌دهنده کارایی و سیاست‌های نوآوری و کارآفرینی	مدل اصلاح‌شده دیده‌بان جهانی کارآفرینی (جم اصلاح‌شده) (۲۰۰۹)
ثبت شرکت یا نوع کسب و کار، اخذ مجوزهای لازم، استخدام و اخراج کارکنان ثبت‌دارایی-ها، اخذ تسهیلات و اعتبارات، حمایت از سرمایه‌گذاران، پرداخت مالیات، تجارت خارجی، کارایی نظام قضایی در الزام‌آور بودن قراردادها اعلام ورشکستگی و خاتمه بخشیدن به کسب و کار	الگوی ارزیابی محیط کسب و کار بانک جهانی (۲۰۰۹)
نهادهای زیرساخت‌ها، ثبات شاخص‌های کلان اقتصادی، بهداشت و آموزش‌های مقدماتی، تحصیلات دانشگاهی و آموزش کارکنان، کارایی بازار محصولات، کارایی بازار کار، پیچیدگی بازار مالی، آمادگی فناورانه، اندازه بازار، پیچیدگی کسب و کار، نوآوری	الگوی ارزیابی محیط کسب و کار مجمع جهانی اقتصاد (شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی) (۲۰۰۹)

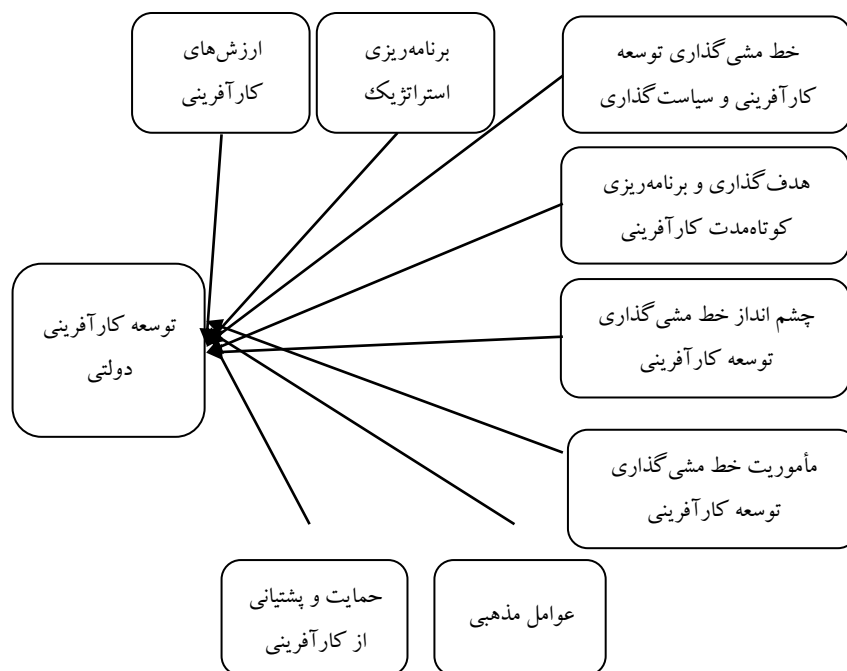
مدل	ابعاد اصلی
چارچوب تصویر محیط کسب و کار (۲۰۰۹)	شاخص آزادی اقتصادی، رتبه بندی ریسک سیاسی، رتبه بندی اعتبار کشور، شاخص محیط کسب و کار شاخص کیفیت تدوین مقررات، شاخص کنترل فساد، رتبه کیفیت محیط کسب و کار، رتبه سهولت کسب و کار
راهکارهای رفع موانع توسعه کارآفرینی کمیسیون اقتصادی سازمان ملل در اروپا (۲۰۰۸)	عوامل اداری، نرخ های مالیات و سیستم مالیات، مشکلات مالی، توسعه در خارج از کشور، فساد اداری، موانع جنسیتی برای زنان کارآفرین و موانع روانی و فرهنگی
مدل دیدبان جهانی کارآفرینی (با جم) (۲۰۰۷)	توسعه کارآفرینی شامل توجه به بهبود شرایط عمومی و شرایط ویژه کارآفرینی
حوزه های کلان و خرد توسعه کارآفرینی (۲۰۰۷)	خط مشی های کلان و خرد
مدل توسعه کارآفرینی یورواستات (۲۰۰۷)	توسعه کارآفرینی شامل تعیین کننده کارآفرینی، عملکرد کارآفرینانه و پیامدهای کارآفرینی
مدل عوامل پنج گانه گابرو و هوفمن (۲۰۰۶)	تقاضای بازار، تأمین سرمایه، عرضه مهارها، مشوق ها و فرهنگ جامعه
های توسعه مدل خط مشی کارآفرینی آتلانتیک (۱۹۹۶)	سیاست های توسعه کارآفرینی در جهت بهبود انگیزش، فرصت و مهارت
مدل پارامترهای کارآفرینی (۲۰۰۱)	محیط مساعد کسب و کار و سیاست های توسعه کارآفرینی در جهت بهبود انگیزش، فرصت و مهارت در دوره شروع و رشد
مدل خط مشی های چهارگانه توسعه کارآفرینی (۲۰۰۲)	مشی تأسیس یک شرکت جدید، خط مشی تمرکز بر گروه های خاص و مشی کل گرا، خط خط خط مشی توسعه شرکت های کوچک و متوسط
مدل توسعه کارآفرینی پنگ و لی (۲۰۰۲)	حداکثرسازی منافع (تشویق افراد برای کارآفرینی و تأسیس کسب و کار) و حداقل سازی زیان (اجرای قوانین ورشکستگی و کاهش ریسک)
های توسعه مدل خط مشی کارآفرینی آنکتاد ^۱ (۲۰۰۴)	افزایش دسترسی به منابع مالی، تسهیل ورود و خروج شرکت ها (تأسیس و انحلال) و برنامه های حمایتی دولت
خط مشی های توسعه کارآفرینی دنیس (۲۰۰۵)	های توسعه کارآفرینی رقابتی، پرورشی جبرانی و محدود کننده مشی خط

^۱. UNCTAD

ابعاد اصلی	مدل
های شش گانه توسعه کارآفرینی شامل ترویج کارآفرینی، آموزش کارآفرینی، بهبود سیاست محیط برای شرکت های نوپا، تسهیل ورود، بقاء و رشد شرکت ها، تأمین سرمایه اولیه، پشتیبانی ها و کارآفرینان های حمایت از گروه هدف (اقلیت از کسب و کار شرکت های نوپا و استراتژی نوآور)	مدل خط مشی های توسعه کارآفرینی بر اساس مطالعه تطبیقی کشورها (۲۰۰۵)
افزایش دسترسی به منابع مالی، تسهیل ورود و خروج شرکت ها (تأسیس و انحلال) و برنامه های حمایتی دولت	های توسعه مدل خط مشی کارآفرینی آنکتاد (۲۰۰۴)
مشی تمرکز بر گروه های خاص و مشی تأسیس یک شرکت جدید، خط مشی کل گرا، خط خط خط مشی توسعه کارآفرینی (۲۰۰۲)	مدل خط مشی های چهارگانه توسعه کارآفرینی (۲۰۰۲)
حداکثرسازی منافع (تشویق افراد برای کارآفرینی و تأسیس کسب و کار) و حداقل سازی زیان (اجرای قوانین ورشکستگی و کاهش ریسک)	مدل توسعه کارآفرینی پنگ و لی (۲۰۰۲)
محیط مساعد کسب و کار و سیاست های توسعه کارآفرینی در جهت بهبود انگیزش، فرصت و مهارت در دوره شروع و رشد	مدل پارامترهای کارآفرینی (۲۰۰۱)
سیاست های توسعه کارآفرینی در جهت بهبود انگیزش، فرصت و مهارت	های توسعه مدل خط مشی کارآفرینی آتلانتیک (۱۹۹۶)
مؤلفه های اصلی مدل توسعه کارآفرینی شامل: ارزش های کارآفرینی، برنامه ریزی استراتژیک، هدف گذاری و برنامه ریزی کوتاه مدت کارآفرینی، خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست گذاری، چشم انداز خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی، توسعه کارآفرینی، مأموریت خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی، حمایت و پشتیبانی از کارآفرینی و عوامل مذهبی می باشد.	طراحی مدل خط مشی توسعه کارآفرینی دولتی در ایران (۱۴۰۰)
توسعه کارآفرینی در قالب سه نقش تنظیمی، شناختی و هنجاری	مدل ارتقاء کارآفرینی در ایران (۱۳۸۵)
توسعه کارآفرینی در قالب سه مرحله بستر سازی برای کارآفرینی، هدایت کارآفرینی در مرحله عمل و تثبیت و نهادینه نمودن کارآفرینی	مدل خط مشی های دولتی توسعه کارآفرینی ایران (۱۳۸۵)

با توجه به تحلیل و مقایسه مدل ها و متغیرهای مختلف کارآفرینی دولتی در جدول ۱ بر اساس تحلیل مضمون و روش دلفی متغیرهای مؤثر بر کارآفرینی دولتی عنوان گردیده است، انتخاب و در قالب مدل مفهومی پژوهش شکل (۱) ارائه گردیده است.

شکل(۱): مدل نهایی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی (یافته‌های پژوهش)

اهداف پژوهش

بر اساس مطالب ارائه شده اهداف تحقیق به شرح ذیل می‌باشد:

۱. تعیین عوامل تاثیرگذار بر کارآفرینی دولتی در سازمان جهاد کشاورزی
۲. تعیین میزان تأثیر گذاری متغیرهای ارزش‌های کارآفرینی، برنامه‌ریزی استراتژیک، هدف-گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه مدت کارآفرینی، خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست-گذاری، چشم‌انداز خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی، توسعه کارآفرینی، مأموریت خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی، حمایت و پشتیبانی از کارآفرینی و عوامل مذهبی بر کارآفرینی دولتی در سازمان جهاد کشاورزی
۳. طراحی الگوی مناسب کارآفرینی دولتی برای سازمان جهاد کشاورزی

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های اکتشافی است زیرا مسئله‌ای (نظریه کارآفرینی دولتی) را مورد توجه قرار می‌دهد که ادبیات علمی در آن حوزه هنوز تحت توسعه بوده و بلوغ نیافته‌اند (Spigel, 2017). شیوه پژوهش دلفی و روش پژوهش مقطعی می‌باشد. این پژوهش بر اساس هدف، یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای و از نظر روش گردآوری داده‌ها یک پژوهش پیمایشی-مقطعی است. روشی که در این تحقیق مورد استفاده قرار می‌گیرد، روش تحقیق آمیخته ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی است. در بخش نخست بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای (تحلیل مضمون) و سپس مصاحبه‌های تخصصی (روش دلفی) به شناسایی شاخص‌های مؤثر بر توسعه دولت کارآفرین مبادرت شده است. پس از مراحل کیفی به توزیع پرسشنامه و گردآوری داده‌ها از خبرگان کارآفرینی پرداخت شده و پژوهش وارد فاز کمی (مدل‌سازی معادلات ساختاری) گردیده است. جامعه آماری در بخش کیفی پژوهش حاضر شامل خبرگان نظری و خبرگان تجربی است.

الف) خبرگان نظری: شامل اساتید دانشگاهی است که در زمینه کارآفرینی صاحب‌نظر بوده و در این حوزه کتاب یا مقالات متعددی داشته باشند؛ و بالا ۱۰ سال سابقه هیأت علمی دانشگاه را داشته باشند.

ب) خبرگان تجربی نیز شامل مدیران با تجربه بالای ۱۵ سال در سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام و سازمان‌های تابع است که دارای مدرک تحصیلی دکتری در حوزه مدیریت هستند.

این پژوهش می‌توانست در سطح وسیع‌تر و سازمان‌های بیشتری انجام شود، همچنین استادان و متخصصان بیشتری نیز می‌توانستند مورد توجه قرار گیرند که به دلیل محدودیت‌های پژوهش تنها به سازمان جهاد کشاورزی و استفاده از تخصص برخی از متخصصان بسنده شد. برای نمونه‌گیری در بخش کیفی از روش-های غیر احتمالی و به صورت هدفمند استفاده شده است. فرایند نمونه‌گیری تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت. برای اعتبار سنجی مدل مفهومی تحقیق، جامعه موردپژوهش در بخش کیفی شامل همه اساتید و خبرگان فعال در زمینه کارآفرینی در استان ایلام می‌باشد. حجم نمونه شامل ۱۱ نفر از اساتید و خبرگان در زمینه کارآفرینی است که به روش اشباع نظری انتخاب شده و داده‌ها در این پژوهش به وسیله مصاحبه نیمه ساختار یافته با استفاده از روش تم جمع آوری شده است. جامعه آماری در بخش کمی شامل مدیران و کارشناسان دارای تحصیلات تکمیلی سازمان جهاد کشاورزی و سازمان‌های تابع (منابع طبیعی و آبخیزداری، دامپزشکی، شیلات، تعاون روستایی، امور عشایر، تحقیقات آموزش و ترویج کشاورزی و امور اراضی کشور) استان ایلام (مرکز استان شهرستان‌ها) می‌باشد که تعداد آن‌ها ۲۱۵ نفر است. لذا حجم

نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۳۸ نفر در نظر گرفته شد که این افراد با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب و پرسشنامه بین آن‌ها توزیع گردیده است. در این پژوهش از مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته و پرسشنامه محقق ساخته جهت جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه و متغیرها از آزمون آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی (CR) استفاده شده است. روایی پرسشنامه نیز بر اساس روایی محتوا و نظرات اساتید و خبرگان تأیید شده و هم‌چنین، برای تعیین روایی همگرا، شاخص میانگین و واریانس استخراج شده (AVE) محاسبه شده است. کلیه تجزیه و تحلیل با استفاده از دو نرم‌افزار Amos & Spss²⁴ صورت گرفته است. بر اساس جدول شماره ۱ نتایج حاکی از پایایی و روایی مناسب پرسشنامه و نرمال بودن متغیرهای پژوهش بر اساس آمار کولموگروف اسمیرنوف (K-S) می‌باشد.

جدول (۱): روایی، پایایی و نرمال بودن ابزار پژوهش

متغیرهای پژوهش	ضریب پایایی (CR) مرکب	AVE	آلفای کرونباخ	آمار کولموگروف اسمیرنوف (K-S)	سطح معنی‌داری
ارزش‌های کارآفرینی	۰/۸۹۱	۰/۶۲۲	۰/۸۸۹	۰/۹۰۳	۰/۳۸۹
برنامه‌ریزی استراتژیک	۰/۸۸۸	۰/۷۲۵	۰/۸۸۷	۰/۹۸۲	۰/۲۹۰
هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت کارآفرینی	۰/۸۸۷	۰/۶۱۱	۰/۸۸۶	۰/۸۸۷	۰/۴۱۱
خط مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست‌گذاری	۰/۹۱۷	۰/۶۴۹	۰/۹۱۷	۱/۱۳۳	۰/۱۵۴
چشم‌انداز خط مشی - گذاری توسعه کارآفرینی	۰/۸۵۴	۰/۶۶۱	۰/۸۵۳	۰/۸۷۶	۰/۴۲۷
مأموریت خط مشی - گذاری توسعه کارآفرینی	۰/۸۸۱	۰/۶۴۹	۰/۸۸۰	۰/۸۷۵	۰/۴۲۸
حمایت و پشتیبانی از	۰/۸۹۰	۰/۵۳۸	۰/۸۸۹	۰/۷۴۹	۰/۶۲۹

						کارآفرینی
۰/۲۰۶	۱/۰۶۶	۰/۷۷۹	۰/۵۴۶	۰/۷۸۲	EF	عوامل مذهبی
۰/۲۶۴	۱/۰۰۵	۰/۸۹۲	۰/۵۰۲	۰/۸۸۸	ED	توسعه کارآفرینی

در پژوهش حاضر پس از مرور ادبیات تحقیق و مدل‌ها و پیشینه پژوهش با استفاده از تحلیل محتوا به ارائه سؤالات مصاحبه مربوطه به خبرگان و اساتید فعال کارآفرینی به شرح ذیل پرداختیم:

پرسش اصلی:

مؤلفه‌های مدل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی کدام است؟

پرسش‌های فرعی:

- ✓ مؤلفه‌های ارزش‌های کارآفرینی کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های برنامه‌ریزی استراتژیک کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت کارآفرینی کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست‌گذاری کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های چشم‌انداز خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های مأموریت خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های حمایت و پشتیبانی از کارآفرینی کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های عوامل مذهبی کدام است؟
- ✓ مؤلفه‌های توسعه کارآفرینی کدام است؟

یافته‌های پژوهش

در نتیجه مرور مبانی نظری تحقیق، از مجموعه کلی ۴۴ شاخص در هر ۹ بعد مورد پژوهش، ۵ شاخص در بعد ارزش‌های کارآفرینی؛ ۳ شاخص در بعد برنامه‌ریزی استراتژیک، ۵ شاخص در بعد هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت کارآفرینی؛ ۶ شاخص در بعد خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست-گذاری؛ ۳ شاخص در بعد مأموریت خط‌مشی‌گذاری توسعه کارآفرینی؛ ۷ شاخص در بعد حمایت و پشتیبانی از کارآفرینی؛ ۳ شاخص در بعد عوامل مذهبی و ۸ شاخص در بعد توسعه کارآفرینی شناسایی شد. به‌منظور غنی‌سازی این شاخص‌ها، با چند تن از اساتید و خبرگان نیز مصاحبه‌های نیمه ساختار یافته

انجام گرفت. نتیجه این مصاحبه‌ها، تأیید مؤلفه‌های مدل بود. با روش تحلیل مضمون شاخص‌ها در قالب ۹ مؤلفه دسته‌بندی شد و در نهایت چارچوب مدل مفهومی پژوهش شکل گرفت. به منظور سنجش اعتبار مدل پژوهش، مقادیر بارهای عاملی استاندارد شده مؤلفه‌های محاسبه شد. با در نظر گرفتن این که مقادیر بارهای عاملی یا همان ضریب همبستگی بین متغیرهای مکنون و مشاهده شده در صورتی که بیش از ۰/۵ باشد مناسب است. با توجه به جدول ۲ کلیه مقادیر بارهای عاملی بیشتر از ۰/۵ بود و مناسب تشخیص داده شده- اند و دارای روایی همگرا سؤالات پژوهش با متغیرها می‌باشد.

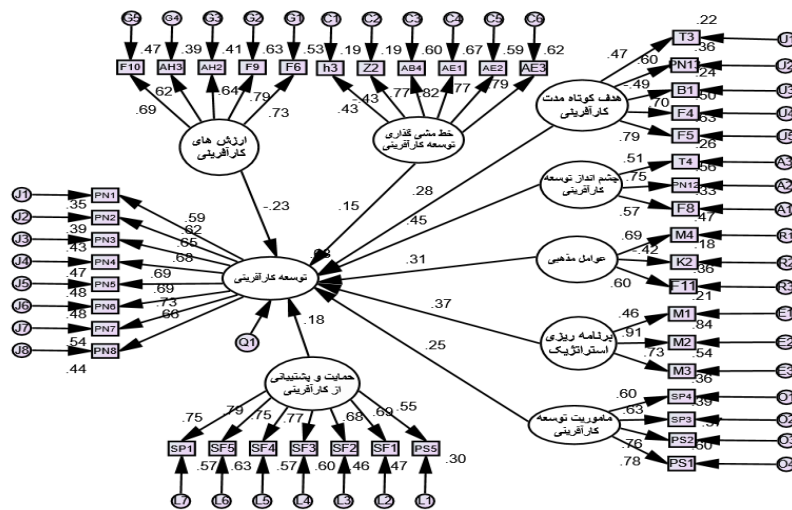
جدول (۲): جمع‌بندی ادوار سه گانه روش دلفی و مقادیر بار عاملی

مفهوم	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	ردیف	وزن شاخص	بار عاملی
نتیجه مدل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی	ارزش‌های کارآفرینی	ایجاد فرصت شغلی مساوی برای زنان و مردان	۱	۱	۰/۷۷۱
		شکل‌گیری ارزش‌های کارآفرینانه در اجتماع	۲	۲	۰/۷۵۷
		استقرار جو و فرهنگ کارآفرینی	۳	۱	۰/۸۴۶
		رعایت حقوق مالکیت معنوی و قانون کپی رایت	۴	۱	۰/۷۶۵
		ایجاد ارزش‌های کارآفرینانه در فرهنگ	۵	۲	۰/۸۰۰
	برنامه‌ریزی استراتژیک	تخصیص امتیازات ویژه برای کارکنان خلاق	۶	۱	۰/۸۰۲
		برنامه‌ریزی توسعه‌ی ساز و کارهای حامی کارآفرینی	۷	۳	۰/۸۷۸
		مدیریت جو سیاسی و مقابله با سیاست‌زدگی مخالف کارآفرینی	۸	۱	۰/۸۷۲
	هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت کارآفرینی	افزایش سطح آموزش و زمینه فناوری کارآفرینان	۹	۱	۰/۷۵۷
		آسانی در راه‌اندازی کسب‌وکارها	۱۰	۱	۰/۷۵۹
		ایجاد زمینه‌های قانونی به منظور حمایت	۱۱	۲	۰/۷۹۰
		ارتقاء بهره‌وری و ارزیابی عملکرد شرکت‌های کوچک و متوسط	۱۲	۱	۰/۷۷۹
		توانمندسازی کارآفرینان در خلق و تجاری سازی دانش	۱۳	۱	۰/۸۲۰
	گذارای توسعه کارآفرینی و اقتصادی	ارزیابی تأثیرات سیاست‌ها و برنامه‌های دولت	۱۴	۱	۰/۸۱۹
		تعلیم و تربیت و ارائه مشاوره در زمینه کارآفرینی	۱۵	۱	۰/۸۲۸

		خط مشی‌های حمایت از کارآفرینی	۱۶	۳	۰/۸۲۳
		فراهم نمودن بسترهای به‌منظور کمک به کارآفرینان در فرایند کارآفرینی	۱۷	۱	۰/۷۹۹
		خلق فرصت‌ها و ارائه آموزش مهارت‌های جدید به کارآفرینان	۱۸	۱	۰/۷۷۲
		ایجاد ثبات اقتصاد کلان بازار	۱۹	۱	۰/۷۹۲
	چشم‌انداز - خط مشی - گذاری توسعه کارآفرینی	بهبود شرایط ملی عمومی	۲۰	۱	۰/۸۰۶
		توسعه زیرساخت‌های کسب‌وکار	۲۱	۲	۰/۸۱۳
		افزایش سطح خوداشتغالی	۲۲	۱	۰/۸۱۹
	مأموریت خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی	شناسایی و کسب آگاهی نسبت به توسعه کارآفرینی	۲۳	۱	۰/۷۷۱
		شناسایی عواملان و ذینفعان توسعه کارآفرینی در سازمان و کشور	۲۴	۱	۰/۸۴۰
		پذیرش فناوری در زمینه کارآفرینی و انتقال تکنولوژی‌های جدید در آن زمینه	۲۵	۱	۰/۸۰۶
		شناسایی، کاهش و حذف موانع موجود در قوانین ورود و رشد کسب‌وکارها	۲۶	۲	۰/۸۰۳
	حمایت و پشتیبانی از کارآفرینی	فراهم نمودن کلیه امکانات و تسهیلات مورد نیاز برای راه‌اندازی کسب‌وکارها	۲۷	۱	۰/۸۱۹
		تشویق افراد به راه‌اندازی کسب‌وکار و خوداشتغالی	۲۸	۲	۰/۷۸۵
		توسعه و ارتقاء بازارهای مالی و غیرمالی	۲۹	۱	۰/۷۹۵
		افزایش سطح آزادی اقتصادی	۳۰	۱	۰/۷۹۰
		ایجاد واحدهای پژوهش و توسعه کارآفرینی	۳۱	۱	۰/۶۴۴
		اجرای برنامه‌های تشویقی برای کارکنان خلاق و کارآفرین	۳۲	۳	۰/۶۹۱
		پاداش بر اساس عملکرد و به‌هنگام بودن آن	۳۳	۱	۰/۵۷۸
	عوامل مذهبی	جهاد اقتصادی	۳۴	۲	۰/۶۸۸
		اعتقادات مذهبی - اسلامی	۳۵	۱	۰/۷۰۱

		کسب روزی حلال	۳۶	۱	۰/۸۲۱
توسعه کارآفرینی		شناسایی فرصت‌های کارآفرینانه و اعطای تسهیلات در جهت راه‌اندازی کسب‌وکارهای معرفی شده	۳۷	۱	۰/۵۷۷
		فراهم نمودن بسترهای ICT جهت راه‌اندازی کسب‌وکارها و توسعه کارآفرینی	۳۸	۱	۰/۶۷۸
		توسعه شهرک‌ها و پارک‌های علم و فناوری و خوشه‌های کسب‌وکار	۳۹	۳	۰/۵۶۹
		اعلام فرصت‌های کارآفرینانه به جویندگان کار و سرمایه‌گذاران	۴۰	۱	۰/۶۴۲
		ارائه مشوق‌های اقتصادی جهت افزایش فعالیت‌های کارآفرینانه	۴۱	۱	۰/۸۰۱
		بررسی نگرش‌های کارآفرینانه	۴۲	۲	۰/۷۶۰
		تقویت ریسک‌پذیری در کارآفرینی	۴۳	۱	۰/۷۶۱
		حمایت از کار و سرمایه ایرانی	۴۴	۳	۰/۸۳۰

برای تأیید روابط بین سازه‌ها از روش مدل معادلات ساختاری انجام گرفته است. مدل‌یابی معادلات ساختاری یک تکنیک تحلیل چند متغیری است که به پژوهشگر امکان می‌دهد مجموعه‌ای از معادلات رگرسیون را به صورت هم‌زمان مورد آزمون قرار دهد (Hooman, 2014). مدل‌یابی معادلات ساختاری یکی از قوی‌ترین و مناسب‌ترین روش‌های تجزیه و تحلیل در پژوهش‌های علوم رفتاری و اجتماعی است زیرا این گونه موضوعات چند متغیره بوده و نمی‌توان آن‌ها را با شیوه دو متغیری حل نمود. هدف از انجام مدل‌سازی معادلات ساختاری در این پژوهش، تبیین مدلی بر اساس داده‌های جمع‌های شده است که بتواند ارتباط اجزای مدل مفهومی را با محاسبه ضرایب مسیر و مقادیر بار عاملی به صورت هم‌زمان و یک‌جا نشان دهد. نتایج تحلیل آماری توسط نرم‌افزار آموس نشان می‌دهد ارتباط معنی‌داری میان اجزای مدل وجود دارد. برای ارزیابی نکویی برازش مدل یاد شده معیارهای ذکر شده در جدول ۳ به کار گرفته شده است که نشان دهنده برازش خوب مدل است. همچنین بر اساس خروجی مدل ضرایب رگرسیون متغیرها شکل (۲) در حالت تخمین استاندارد، روابط تبیین‌کنندگی متغیرها بر توسعه کارآفرینی مورد تأیید قرار گرفته‌اند.

شکل (۲): آزمون مدل پژوهش در حالت تخمین ضرایب استاندارد

جدول (۳): مقادیر به دست آمده برای ارزیابی تکویی برازش مدل

RMSEA	IFI	TLI	CFI	NNFI	NFI	X ² /df	شاخص‌های برازش مدل
< ۰/۰۸	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	۳ ≤	مقادیر مجاز
۰/۰۶۱	۰/۹۵۹	۰/۹۴۴	۰/۹۵۲	۰/۹۶۸	۰/۹۷۱	۲/۰۸۲	مقادیر مدل

بحث و نتیجه

مطالعات مختلف در کشورها و اقتصادهای متعدد مشخص کرده است که توسعه اقتصادی در هر کشور تحت تأثیر نظام کارآفرینی و مدل‌های توسعه کارآفرینی و کسب‌وکار در آن کشور است. شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر در توسعه کارآفرینی در بخش دولتی برای توسعه پایدار فعالیت‌های کارآفرینی اهمیت بالایی دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف شناسایی مدل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی دولتی در سازمان جهاد کشاورزی استان ایلام انجام شد. در این مطالعه پس از مرور ادبیات کارآفرینی و مدل‌های خط‌مشی توسعه کارآفرینی دولتی و انتخاب مدل تهیه شده توسعه کارآفرینی دولتی توسط (Javadi et al., 2021) به‌عنوان مدل مفهومی پژوهش و انجام مصاحبه با ۱۱ نفر از اساتید و خبرگان کارآفرینی، داده‌های حاصل از مصاحبه کیفی جمع‌آوری شد. سپس مفاهیم گزاره‌ای کلامی به دست آمده در دو مرحله با استفاده از روش تم، تعداد ۴۴ شاخص به دست آمد. نتایج روش تحلیل مضمون، مدلی با ۹ مؤلفه عوامل مذهبی (۳ بعد)، برنامه‌ریزی استراتژیک (۳ بعد)، چشم‌انداز خط‌مشی‌گذاری

توسعه کارآفرینی (۳ بعد)، مأموریت خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی (۴ بعد)، حمایت و پشتیبانی از کارآفرینی (۷ بعد)، ارزش های کارآفرینی (۵ بعد)، هدف گذاری و برنامه ریزی کوتاه مدت کارآفرینی (۵ بعد)، خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست گذاری (۶ بعد) و توسعه کارآفرینی (۸ بعد) مورد شناسایی قرار گرفت است. مدل معادله ساختاری مستخرج از پژوهش حاضر نشان می دهد هرگونه بهبود در فرایند کارآفرینی دولتی در سطح جامعه آماری مورد مطالعه می تواند از طریق متغیرهای نه گانه ی تبیین کننده ی آن در دنیای واقعی عملی گردد. به استناد ضرایب معادله ساختاری، بیشترین اثرگذاری بر توسعه کارآفرینی مربوط به متغیرهای چشم انداز توسعه کارآفرینی، برنامه ریزی استراتژیک، عوامل مذهبی، اهداف کوتاه مدت کارآفرینی و سایر متغیرهای در درجات بعدی اهمیت قرار دارند. در حقیقت ضرایب تأثیرگذاری معادله ساختاری ذکر شده این امر را نشان می دهند که به منظور توسعه کارآفرینی دولتی در سطح جامعه آماری مورد پژوهش، لازم است بیشترین توجه به متغیرهای چشم انداز، برنامه ریزی، مأموریت ها، اهداف کوتاه مدت و عوامل مذهبی معطوف گردد؛ و به سایر متغیرها در درجات بعدی توجه شود.

مطالعه تطبیقی صورت گرفته با پژوهش های سایر محققان، به صورت کلی با پژوهش (Javadi et al., 2021) در کلیه مؤلفه های مدل هم خوانی دارد. هم چنین با پژوهش های (Aks et al., 2012) در بعد هدف گذاری و برنامه ریزی کوتاه مدت در شاخص های توانمندسازی کارآفرینان در ایجاد و تجاری سازی دانش، اقتصاد کارآفرینانه، ارتقاء سطح فعالیت کارآفرینانه و سهولت راه اندازی کسب و کارها هم خوانی دارد. در بعد خط مشی گذاری توسعه کارآفرینی و سیاست گذاری و برنامه ریزی استراتژیک با پژوهش های (Ikelpash & Frinets, 2005; Edelman & Yeli- Renko, 2010) در شاخص های سیاست های رقابتی، ایجاد فرصت و آموزش مهارت های جدید و پژوهش (Pafromek Kari, 2010) در زمینه ارائه مشوق های مالیاتی و هم چنین پژوهش های (Fontelsaz & et al., 2018) در خصوص تأثیر عوامل نهادی و دولتی بر کارآفرینی (Aparico & Hekaran, 2015) همکاری نهادهای دولتی هم خوانی دارد.

در مؤلفه ارزش های کارآفرینی و برنامه ریزی استراتژیک پژوهش های (Singer, 2007) و (Alimardani et al., 2014) در شاخص های مشخص نمودن دیدگاه و اهداف استراتژیک، استقرار جو و فرهنگ کارآفرینی و شکل دهی ارزش های کارآفرینانه در فرهنگ هم خوانی دارد. در بعد مأموریت سیاست گذاری و حمایت و پشتیبانی از توسعه کارآفرینی با پژوهش های (Landstorm & Stevenson, 2005) در شاخص های کاهش و حذف موانع موجود در قوانین ورود، رشد و خروج از کسب و کار، افزایش سطح

آزادی اقتصادی و پژوهش (Ardhali & Hashempour, 2009) در عدم دسترسی به منابع به‌عنوان مانعی از سوی کارآفرینان هم‌خوانی دارد. در بعد چشم‌انداز سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی در شاخص‌های نظیر شرایط عمومی و دستیابی به موقعیت رقابتی با پژوهش (Reynolds, 2001; Frederick, 2004) هماهنگ است. در بعد عوامل مذهبی و توسعه کارآفرینی با پژوهش (Landstorm & Stevenson, 2002) در شاخص‌های آگاه‌سازی افراد و تقویت ریسک‌پذیری با اتکا به نفس و توکل بر خداوند متعال هم‌خوانی دارد.

یافته‌های پژوهش حاضر برای سیاست‌گذاران، مدیران و متولیان توسعه کارآفرینی، برنامه‌ریزان سازمان‌های دولتی به خصوص سازمان جهاد کشاورزی ایلام سودمند است. مدل پژوهش حاضر به‌عنوان یک مدل مینا برای سایر دستگاه‌ها، این امکان را برای مدیران سازمان‌ها فراهم می‌آورد که عوامل مؤثر بر مدل‌های توسعه کارآفرینی را برای هر سازمان و در کل دستگاه‌های دولتی را متناسب با شرایط واقعی خرد و کلان سازمان‌ها و کشور تدوین، اجرایی و ارزیابی کنند. بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهای ذیل جهت توسعه کارآفرینی دولتی به‌طور خلاصه ارائه می‌شود: از آن جهت که توسعه کارآفرینی نیازمند است، کل فرایندهای داخلی سازمان جهت توسعه کارآفرینی توسعه یابد. در برخی از موارد مغایرت‌هایی در بخشی از مأموریت‌ها، چشم‌اندازها، هدف‌ها و خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی و سیاست‌گذاری به چشم می‌خورد. پیشنهاد می‌گردد در این موارد بازنگری به عمل آمده و اصلاح و یکپارچه گردند. برنامه‌ریزی- استراتژیک و حمایت و پشتیبانی از مهم‌ترین فعالیت‌های اثرگذار بر خط‌مشی‌گذاری و سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی است؛ بنابراین نیاز است از طرف سازمان جهاد کشاورزی برای این منظور مورد توجه قرار گیرند و برنامه‌ها و حمایت‌هایی در سطح سازمان صورت گیرد. پیشنهاد می‌گردد سازمان جهاد کشاورزی استان نسبت به بازنگری در مأموریت‌ها و چشم‌اندازهای خط‌مشی توسعه کارآفرینی اقدام نموده و خط‌مشی‌هایی را تدوین و اجرا نمایند که در راستای ارتقاء ارزش‌های کارآفرینی باشد. به‌منظور فراهم نمودن بسترهای لازم برای به وجود آوردن خط‌مشی‌های توسعه کارآفرینی دولتی در سازمان‌ها پیشنهاد می‌شود مدیران و کارشناسان تمرکز خود را بر توانمندسازی، آموزش و شناسایی و معرفی فرصت‌های کارآفرینی، ایجاد زیرساخت‌های لازم، ارائه مشوق‌ها و تسهیلات لازم برای فعالیت‌های کارآفرینی اقدام نمایند؛ و همچنین با ارزیابی اثرات برنامه‌ها و خط‌مشی‌های تدوین شده، ارائه مشاوره کارآفرینی در صدد تقویت سیاست‌های توسعه کارآفرینی برآیند. به‌طوری‌که هر یک از مؤلفه‌ها ذکر شده در پژوهش می‌تواند راهکاری مناسب برای توسعه کارآفرینی دولتی سازمان جهاد کشاورزی باشند. درمجموع با توجه به

قابلیت‌ها و شایستگی‌های بخش خصوصی شامل ذینفعان و بازیگران عرصه کارآفرینی که دارای دانش تخصصی و تجربی کافی در این زمینه دارند. پیشنهاد می‌شود که از نظرات و تجربیات این بخش در زمینه طراحی و تدوین مدل کارآفرینی دولتی استفاده شود. به‌عنوان یک نتیجه کلی می‌توان اظهار کرد که توسعه کارآفرینی و به تبع آن خط‌مشی‌های کارآفرینی دولتی پدیده‌ای مبهم و چند بعدی است که تحت تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد و اجرای آن در سازمان و کشور مستلزم رویکردی سیستماتیک، واقع‌گرایانه و افقی بلندمدت است. توجه به ابعاد مدل پژوهش حاضر قابلیت‌ها و کاستی‌های این مؤلفه‌ها و شاخص‌ها می‌تواند تا حدودی مسیر حرکت به سمت توسعه کارآفرینی را در سازمان جهاد کشاورزی هموار سازد.

References

- Aftab, M., & Naveed, T. A. (2018). Role of microfinance institutions in entrepreneurship development in district Gujrat, Pakistan. *Stud*, 7(1).
- Ahmadpourdariani, M. (2015). *Entrepreneurship: definitions, theories, models*, published by Pardis Company. (In Persian).
- Alsafadi, Y.; Aljawarneh, N.; Çağlar, D.; Bayram, P., & Zoubi, K. (2020). The mediating impact of entrepreneurs among administrative entrepreneurship, imitative entrepreneurship and acquisitive entrepreneurship on creativity. *Management Science Letters*, 10(15), 3571-3576.
- Alvani, S. M. (2023). *Decision-making and determining government policy*, samt. Tehran. (In Persian).
- Alvani, S. M., & Rodgrenjad, F. (2010). Designing an entrepreneurial development model in small and medium-sized technical and professional organizations, *Development and Transformation Management Quarterly*, 2(5), 1-8. (In Persian).
- Ashuri, T.; Ghezselfloo, H. R., & Asgarshamsi, M. (2021). Designing a model for intrapreneurship development in Sports Recreation Complexes, *Social Studies in Tourism*, 9(17), 219-244. doi.org/10.52547/journalitor.36048.9.17.0. (In Persian).

Bernier, L., & Hafsi, T. (2007). The Changing Nature of Public Entrepreneurship. *Public Administration Review*, 67(3), 488-503. doi:10.1111/j.1540-6210.2007.00731.x

Bozhikin, I.; Macke, J., & da Costa, L. F. (2019). The role of government and key non-state actors in social entrepreneurship: A systematic literature review. *Journal of cleaner production*, 226, 730-747.

Chatfield, A. T., & Reddick, C. G. (2018). The role of policy entrepreneurs in open government data policy innovation diffusion: An analysis of Australian Federal and State Governments. *Government Information Quarterly*, 35(1), 123-134.

Currie, G.; Humphreys, M.; Ucbasaran, D., & McManus, S. (2008). Entrepreneurial leadership in the English public sector: paradox or possibility? *Public Administration*, 86(4), 987-1008. doi:10.1111/j.1467-9299.2008.00736.x

Davari, A. (2017). Organizational entrepreneurship, a step towards an entrepreneurial government, *Administrative Development Quarterly*, 57, 30-30. (In Persia).

Davari, A., & Rezaei, H. (2015). The role of government and government policies in the development of entrepreneurship, *Iranian Management Sciences Quarterly*, 1(2), 129. (In Persian).

Diefenbach, F. E. (2011). *Entrepreneurial Orientation in the Public Sector: When Middle Managers Create Public Value*. (Doctor of Philosophy in Management), University of St. Gallen, Germany. (3883).

Do, B. R., & Dadvari, A. (2017). The influence of the dark triad on the relationship between entrepreneurial attitude orientation and entrepreneurial intention: A study among students in Taiwan University. *Asia Pacific Management Review*, 22(4), 185-191.

Falah Haghighi, N.; Haji Hosseini, H.; Ramzanpour Nargesi, Q., & Davari, A. (2016). Identification and analysis of factors affecting the development of

entrepreneurship in the field of information and communication technology, *Technology Development Management Quarterly*, 4(4). doi: 10.22104/jtdm.2018.2143.1744. (In Persian).

Faris, Sh. (2018). Seeking entrepreneurial origins: Are entrepreneurs born or made. *Kaufmann Center for Entrepreneurial Leadership, Kansas City*.

Feyzbakhsh, S. A.; Karimi, A., & Arabshahi, S. (2019). How Do Public Sector Organizations Become Entrepreneurs? *Iranian journal of management sciences*, 14(55), 1-23. (In Persian).

Hassanzadeh, H.; Mirspasi, N.; Faqih, A.; Najaf Beigi, R., & Afsharkazemi, M. A. (2019). Presenting the model of the system of recruiting, providing and adjusting entrepreneur-oriented human resources in Iran's government organizations. *Productivity Management (Beyond Management)*, 14(52), 75-96. SID. <https://sid.ir/paper/181955/fa>. (In Persian).

Hechavarría, D. M. (2016). The impact of culture on national prevalence rates of social and commercial entrepreneurship. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 12, 1025-1052.

Hisrich, R. D., & Al-Dabbagh, A. (2012). *Governpreneurship: Establishing a thriving entrepreneurial spirit in government*. Edward Elgar Publishing.

Hornsby, J. S.; Kuratko, D. F.; Holt, D. T., & Wales, W. J. (2013). Assessing a measurement of organizational preparedness for corporate entrepreneurship. *Journal of Product Innovation Management*, 30(5), 937-955. doi:10.1111/jpim.12038.

Hosseini Noh, M.; Pourkiani, M.; Begzadeh Abbasi, F., & Kamali, M. J. (2019). The role of internal and external organizational factors in the development of state entrepreneurship (a case study of National Bank of Iran). *Public Policy in Management (Government Management Mission)*, 11(38), 37-58. SID. <https://sid.ir/paper/515594/fa>. (In Persian).

Hosseini, S. A.; Mojibi, T; Mahdizadeh Ashrafi, A., & Tazefi Dost, H. (2017). Designing a policy model in the development of small and medium businesses (SMEs) with an emphasis on innovation (case study: Ministry of Cooperation, Labor and Social Welfare). *Urban Economy and Management*, 7(1 (25)), 113-131. SID. <https://sid.ir/paper/384269/fa>. (In Persian).

Hosseini-Nia, Gh. H., & Bitaraf, M. (2015). Entrepreneurial government, principles and concepts. *Third International Conference on New Research in Management, Economics and Accounting*. Istanbul Turkey. (In Persian).

<https://doi.org/10.1016/j.apmr.2017.07.011>

Kearney, C., & Morris, M. H. (2015). Strategic renewal as a mediator of environmental effects on public sector performance. *Small Business Economics*, 45, 425-445. [doi:10.1007/s11187-015-9639-z](https://doi.org/10.1007/s11187-015-9639-z).

Kearney, C.; Hisrich, R. D., & Roche, F. (2009). Public and private sector entrepreneurship: similarities, differences or a combination? *Journal of small business and enterprise development*, 16(1), 26-46. [doi:10.1108/14626000910932863](https://doi.org/10.1108/14626000910932863).

Kordnaeij, A.; Zali, M. R., & Bahamin, M. (2013). Structural Solutions of Entrepreneurship Development in Iran. *Journal of Entrepreneurship Development*, 6(2), 95-114. [doi: 10.22059/jed.2013.36261](https://doi.org/10.22059/jed.2013.36261)

Lundström, A.; Vikström, P.; Fink, M.; Meuleman, M.; Glódek, P.; Storey, D., & Kroksgård, A. (2014). Measuring the Costs and Coverage of SME and Entrepreneurship Policy: A Pioneering Study. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(4), 941-957. <https://doi.org/10.1111/etap.12037>

Lunt, N.; Exworthy, M.; Hanefeld, J., & Smith, R. D. (2015). International patients within the NHS: A case of public sector entrepreneurialism. *Social Science & Medicine*, 124, 338-345. doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.04.027.

Makhmali, A.; Amiri, A.; Bigzadeh Abbasi, F.; Salajeghe, S. & Sheikhy, A. (2018). Design a model for policy making of entrepreneurial Organization, *Scientific-Research Quarterly of Social Sciences*, 40(12), 249-272. (In Persian).

Meynhardt, T., & Diefenbach, F. E. (2012). What drives entrepreneurial orientation in the public sector? Evidence from Germany's federal labor agency. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 22(4), 761-792.

Mirian Aghdam, S. M.; Quds, Y. & Rezaei, H. (2017). Entrepreneurial government, *the second international conference on management and business*, Tabriz, <https://civilica.com/doc/828255>. (In Persian).

Mirinejad, E.; Yaghoubi, N., & Dehghani, M. (2022). The Drivers of Entrepreneurial Government Development Using Meta-synthesis Method. *Public Administration Perspective*, 13(3), 95-114. doi: 10.52547/jpap.2021.220604.1013

Mohseni, A.; Mousavi, S. H., & Jamali, M. (2013). The role of entrepreneurship training on students's entrepreneurial attitude and general self-efficiency beliefs. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 19(3), 63-80. (In Persian).

Mousavi, S. M.; Farahadi, K., & Moghadam, T. (2016). Resistance economy, production and employment, *quarterly economic studies, Financial Management and Accounting*, 1(3), pp. 1-10. (In Persian).

Nasiri Zang Abad, A.; Rasouli, R., Alvedari, H., & Mohammad Zadeh, A. (2016). Designing and Explaining Entrepreneurial Government Model for Public Organizations of Iran. *Public Organizations Management*, 5(1), 91-106. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2322522.1395.5.0.5.3>. (In Persian).

Nouri, S.; Mahdavi, M., & Amadi-Vasai-Kalayi, M. (2011). Evaluation of effective factors in the realization of the entrepreneurial government organization (Case study of the Iranian Standards and Industrial Research Organization). *Journal of Tomorrow's Management*. 10(29), 45-64. (In Persian).

Osborne, D., & Gaebler, T. (1992). *Reinventing Government: How The Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector*. Addison-Wesley

Pandey, J.; Gupta, M., & Hassan, Y. (2021). Intrapreneurship to engage employees: role of psychological capital. *Management Decision*, 59(6), 1525-1545.

Rangbar, R.; Naderpoor, B.; Hosseininia, G., & Houshmandyar, N. (2019). Conceptual Modeling of the Entrepreneurial Government in Iran with the Qualitative Meta-Analysis Approach. *Public Organizations Management*, 8(1), 33-50. [doi: 10.30473/ipom.2019.48893.3817](https://doi.org/10.30473/ipom.2019.48893.3817). (In Persian)

Saeed, S.; Rajwani, T.; Liedong, T. A., & Raza, A. (2019). Outcomes of Government Entrepreneurship Support Programs for Innovation Driven Entrepreneurship. In *Academy of Management Proceedings*, 1, 15603. <https://doi.org/10.5465/AMBPP.2019.15603abstract>

Sharifzadeh, F.; Haghi, A. S.; Hoseinpoor, D., & Mirmohammadi, M. (2018). Providing a model with a network approach to entrepreneurship policy. *Public Management Researches*, 11(40), 5-26.

Turró, A.; Urbano, D., & Peris-Ortiz, M. (2014). Culture and innovation: The moderating effect of cultural values on corporate entrepreneurship. *Technological Forecasting and Social Change*, 88, 360-369.

Wang, C.; Hu, Z., & Bao, Z. (2023). Evaluation of the government entrepreneurship support by a new dynamic neutrosophic operator based on time degrees. *Management Decision*, 61(2), 530-551. <https://doi.org/10.1108/MD-03-2022-0305>.

Zampetakis, L. A.; Beldekos, P., & Moustakis, V. S. (2009). “Day-to-day” entrepreneurship within organisations: The role of trait Emotional Intelligence and Perceived organisational Support. *European Management Journal*, 27(3), 165-175.